

زینب علیها السلام، بانوی محدثه

زینب، دختر امیرالمؤمنین علیه السلام، در خانه وحی و در دامن فاطمه و علی علیهما السلام به دنیا آمد و دوران عمر را سپری کرد...

زینب، دختر امیرالمؤمنین علیه السلام، در خانه وحی و در دامن فاطمه و علی علیهما السلام به دنیا آمد و دوران عمر را سپری کرد تا آنکه پدر، بنا به صلاح امت، در کوفه رحل اقامت گزید. آن گاه بود که کوفیان متوجه مرواریدی در صدف بیت علی علیه السلام گشتند. زندهای کوفه توسط شوهرانشان، از امیرالمؤمنین علیه السلام خواهش کردند اجازه فرمایند که آنان به حضور حضرت زینب سلام الله علیها شرفیاب شوند و از علم او بهره مند گردند. امیرالمؤمنین علیه السلام اذن فرمود و زنها می آمدند و تفسیر قرآن مجید را از حضرت زینب سلام الله علیها فرا می گرفتند. این اولین تجلی دانش حضرت زینب سلام الله علیها در جامعه آن روز مسلمانان بود.

گواه بر علم بانو

اجازه امیرالمؤمنین علیه السلام به دانش آموز مکتبش برای تفسیر قرآن به زنان کوفه، خود بالاترین سند برای بیان جایگاه والای علم این بانوست.

پس از آن بهترین سند در بیان جایگاه رفیع علمی وی، کلام معصوم معاصر او، امام علی بن الحسین علیه السلام است. امام سجاد علیه السلام پس از خطبه عمّه بزرگوارش در شهر کوفه می فرماید:

&171#...أَنْتِ بِحَمْدِ اللَّهِ عَالِمَةٌ غَيْرُ مُعَلِّمَةٍ وَ فَهْمَةٌ غَيْرُ مُفَهِّمَةٍ؛ تو بحمدالله، عالم آموزگار ندیده و خردمند نیاموخته هستی!

با تکیه بر این کلام معصوم، بی تردید، می توان گفت حضرت زینب سلام الله علیها متعلم به علوم اکتسابی نبوده، بلکه بدون واسطه، علم را دریافت کرده است و این عجیب نیست؛ چرا که این خاندان خزان علم و معادن حکمت اند. شاید به دلیل همین ویژگی است که برخی معتقدند عقيله بنی هاشم دارای علم منایا و بلایا بوده است.

نکته دیگر در بیان مقام علمی حضرت زینب سلام الله علیها اینکه در کتاب کمال الدین و تمام النعمه، در باب توقعیات، مرحوم شیخ صدوق (ره) حدیثی از حکیمه خاتون دختر امام جواد علیه السلام و عمّه بزرگوار امام عصر(عج) نقل می کند و ضمن آن یادآور می شود:

&171#حسین علیه السلام خود را در ظاهر به خواهرش حضرت زینب سلام الله علیها سپرد؛ برای پنهان کردن امامت پسرش علی بن الحسین علیه السلام (و درامان ماندن جان او). «این را نیز دلیل دیگری برای تبیین جایگاه علم رفیع عقيله بنی هاشم می توان شمرد؛ چرا که از سوی امام حسین علیه السلام محرم سرّ ولایت و پاسبان آن گشت.

با تکیه بر این کلام معصوم، بی تردید، می توان گفت حضرت زینب سلام الله علیها متعلم به علوم اکتسابی نبوده، بلکه بدون واسطه، علم را دریافت کرده است و این عجیب نیست؛ چرا که این خاندان خزان علم و معادن حکمت اند. شاید به دلیل همین ویژگی است که برخی معتقدند عقيله بنی هاشم دارای علم منایا و بلایا بوده است از علم و فضل این بانوی ارجمند هرچه گفته شود، قطره ای از دریاست. آن چنان که سید محسن امین، در اعیان الشیعه، در توصیف او می گوید: &171#جلالت شأن و مقامش، قوه استدلال و برتری عقلش و ثبات و پایداریش را از خطبه هایش در کوفه، می توان ادراک کرد و فصاحت زبان و بلاغت کلامش در خطبه های کوفه و شام و... چنان است که گویا از زبان پدرش امیرالمؤمنین علیه السلام سخن می گوید».

بانوی راوی

گنجینه علوم و معارف رسول خدا صلی الله علیه و آله و خاندان پاکش مجموعه ای از احادیث و روایاتی است که از طریق راویان و محدثین موثق و متعدد، به دست ما رسیده است. اینکه کدام حدیث از احادیث معتبر است یا اینکه آیا راویان آن موثق بوده اند یا نه، علوم گسترده ای را همچون علم حدیث و علم رجال، به خود اختصاص داده که بحث درباره آنها در این مجال کوتاه نمی گنجد. اما

آنچه ذکر آن خالی از لطف نیست، نقش مهم و ارزنده ایست که هر یک از محدثین و راویان حدیث، در انتشار و انتقال علوم و اسرار معارف محمدی صلی الله علیه و آله و استمرار دین مبین اسلام و مذهب ناب تشیع جعفری ایفا کرده اند، به طوری که بدون تردید، می توان گفت اکثر احکام شرعی اسلام و علوم و معارف شیعه مدیون آنها و احادیث نقل شده از آنهاست.

حضرت زینب سلام الله علیها یکی از راویان مورد وثوق شیعه است که بدون واسطه به بیت حضرت زهرا علیها السلام و علی علیه السلام متصل بوده است. «#محدثه» یکی از القابی است که برای این بانوی جلیل القدر ذکر شده است و این خود به تنهایی، بیانگر نقش وی در نقل احادیث و روایات است. اگر چه از روایات منقول از وی اطلاع زیادی در دست نیست، اما همان روایات معدود باقی مانده از آن حضرت نشان دهنده مقام روایی وی است.

اکنون به گوشه ای از گواهی مورخان، علما و محدثان به مقام روایی حضرت زینب سلام الله علیها اشاره می کنیم.

1. ابن سعد در الطبقات الکبری، حضرت زینب سلام الله علیها را جزء راویانی ذکر می کند که از همسران پیامبر و دیگران (و آنها از پیامبر صلی الله علیه و آله) حدیث نقل کرده اند.

2. علامه جعفر نقدی به نقل از عمادالمحدثین آورده که او (حضرت زینب سلام الله علیها) از مادرش روایت می کرده است. مرحوم طبرسی در اعلام الوری بر این قول تأکید می کند و می گوید: «#او از مادرش فاطمه علیها السلام حدیث نقل می کرده است».

زینب! زینب کیست؟! توجه می دانی که زینب کیست؟ او عقیله بنی هاشم است که در صفات ستوده، برترین است و کسی جز مادرش بر او برتری ندارد؛ تا جایی که اگر او را صدیقه صغری بخوانیم، حق گفته ایم 3. علامه مامقانی او را از محدثان شمرده و درباره آن علیا مخدّره نوشته است: صدوق او را در مشیخا نام برده.... و ابن اثیر در اسدالغابه او را از صحابه دانسته است... و من می گویم:

«#زینب، و ما زینب و مادرک ما زینب! هی عقیله بنی هاشم و قد حازت من الصفات الحمیده لم یحزها بعد أمها حتی حق أن یقال هی الصدیقه الصغری.

زینب! زینب کیست؟! تو چه می دانی که زینب کیست؟ او عقیله بنی هاشم است که در صفات ستوده، برترین است و کسی جز مادرش بر او برتری ندارد؛ تا جایی که اگر او را صدیقه صغری بخوانیم، حق گفته ایم.

4. ابوالفرج اصفهانی، صاحب مقاتل الطالبیین، در مورد آن حضرت از ابن عباس این گونه می نویسد:

«#حدثنا عقیلتنا: عقیله ما برایمان روایت کرد».

5. ابن اثیر نام حضرت زینب سلام الله علیها را در زمره اصحاب رسول الله صلی الله علیه و آله ذکر کرده و درباره او می گوید: «#کتبت زینب امرأه عاقله جزله... و کلامها لیزید... مشهور مذکور فی التاریخ، و هو یدل علی عقل و قوه جنان: زینب زنی عاقل، خردمند و با منطق قوی بود... و سخن او با یزید، مشهور و مذکور در تاریخ است و این سخنان دلیل بر عقل و قوت قلب اوست.

با استناد به احادیث نقل شده از عقیله بنی هاشم و سخن محدثین و مؤرخین بزرگ شیعه و سنی در مقام روایی آن حضرت، می توان گفت، این بانوی بزرگ، جزء محدثان بی واسطه از بیت وحی بوده است.

او همچون مادرش زهرا علیها السلام و پدرش علی علیه السلام با تکیه بر قرآن و علوم نبوی، برای تداوم نهضت احیاسازی دین پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در معیت امام خود به استدلال با حاکمان وقت و افشاسازی ماهیت ضدّ دینی حکومت اموی پرداخت. خطبه های کوفه و شام وی تنها نشان دهنده نقش او در احیای دین جدّش و تداوم نهضت برادرش نبود، بلکه در تبلور این خطبه ها فصاحت و بلاغت و علم او نیز جاری شد.

منبع: فصلنامه تخصصی سفینه، شماره 22.